

Høringssvar til forslag til lov om handelsforbud med de israelske bosetningene i Palestina.

Palestinakomiteen takker regjeringen for muligheten til å komme med innspill til forslaget til lov om handelsforbud med israelske bosettinger i Palestina.

Utgangspunktet for vurderingen av lovforslaget må være Norges forpliktelser etter folkeretten og Stortingets anmodningsvedtak. Palestinakomiteen mener at loven, slik den er lagt fram av departementet, er utilstrekkelig for å stanse utviklingen av bosetningene. Vi mener at tydelige sanksjoner mot staten Israel må til, og at Norge må vedta handelsforbud som gjelder hele Israel. Det må bli ulovlig å investere i selskaper som bidrar til okkupasjonen og krigsforbrytelsene til Israel, uansett om de er israelske og om de har hovedsete på okkupert område. Men med våre forslag til endringer mener vi at loven kan få betydning ut over det symbolske.

Innledning.

Den internasjonale domstolen (ICJ) slo i sin rådgivende uttalelse 19. juli 2024 fast at Israels fortsatte tilstedeværelse i det okkuperte palestinske området er ulovlig. Domstolen slo samtidig fast at alle stater har en plikt til ikke å anerkjenne denne situasjonen som lovlig og til ikke å yte bistand til å opprettholde den.

FN-eksperter har påpekt at stater må gjennomgå sine økonomiske og handelsmessige forbindelser med Israel for å sikre at de ikke bidrar til Israels ulovlige tilstedeværelse i områder okkupert i strid med folkeretten. De har blant annet anbefalt tiltak mot handel med varer og tjenester som springer ut av bosettingsvirksomheten, og tiltak mot selskaper og andre aktører som bidrar til å opprettholde den ulovlige situasjonen.

Dette innebærer at Norge ikke bare har et politisk handlingsrom, men også folkerettslige forpliktelser. Norge må sikre at norsk handel, næringsvirksomhet og økonomiske forbindelser ikke bidrar til å opprettholde den ulovlige situasjonen i det okkuperte Palestina.

På denne bakgrunnen mener Palestinakomiteen at lovforslaget må vurderes ut fra mer enn spørsmålet om handel med varer som fysisk kommer fra israelske bosettinger. Det må også vurderes om loven faktisk hindrer norsk økonomisk virksomhet i å bidra til å opprettholde bosettingene og den ulovlige okkupasjonen, slik ICJ har slått fast.

Vi savner en utfyllende drøfting av forpliktelsene for Norge slik de framkommer i Den internasjonale domstolens rådgivende uttalelse fra 19. juli 2024¹, og en rekke FN-vedtak. Her vil vi vise til høringsuttalelsen fra organisasjonen Forsvar Folkeretten, som drøfter dette mer inngående enn vi gjør her.

¹ <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20240719-jud-01-00-en.pdf>

Palestinakomiteen ser på bosettingene som en statlig israelsk strategi for å overta palestinsk land og fordrive palestinerne. Det kan se ut som utviklingen av bosettingene er drevet av ekstreme og voldelige bosettere. Men bosetterne straffes ikke for sin virksomhet av den israelske staten, og den israelske hæren deltar aktivt i okkupasjonen. Det bor nå mer enn 700 000 israelere på den okkuperte Vestbredden. Dette viser at den ulovlige bosetningen er en villet og ønsket politikk fra israelske myndigheter.

Loven må ha en klar målsetting som bør komme med i selve lovteksten: Den må medvirke til at bosettingene ikke blir økonomisk lønnsomme for Israel, og den må bidra til å stanse ulovlig utnyttelse av naturressurser som palestinerne skal ha full råderett over. Dette siste perspektivet er helt fraværende i lovutkastet.

Loven må ha reell økonomisk betydning, det er ikke lenger nok med symbolske uttalelser og vedtak fra norske myndigheter. Derfor må loven ramme alle næringslivsaktører som medvirker til å opprettholde Israels okkupasjon og/eller annekasjon av områder i strid med folkeretten.

Vi savner også en drøfting av hvordan loven skal følges opp, og hvordan den vil påvirke Åpenhetslovens krav om aktsomhetsvurderinger.

Palestinakomiteen foreslår på denne bakgrunnen flere konkrete endringer i lovforslaget. Med disse endringene kan loven bli et virkningsfullt bidrag til at Norge ikke er med på å opprettholde en folkerettsstridig okkupasjon. Slik lovutkastet nå er utformet, framstår det etter vår vurdering som svakere enn anbefalingene til næringslivet som regjeringen selv kom med i mars og oktober 2024. Lovforslaget gir et feilaktig inntrykk av kraftfull motstand mot okkupasjonen av Palestina, men har nesten ingen økonomisk betydning.

Forslag til lovtekst med kommentarer, våre endringer i rødt.

Forslag til § 1.

§ 1 Forbud mot innførsel av varer som er produsert, utvunnet eller bearbeidet i og utførsel av varer til de israelske bosetningene i Palestina.

Det er forbudt å innføre varer som er produsert, utvunnet eller bearbeidet i de israelske bosetningene i Palestina, eller i de annekterte områdene Golan og Øst-Jerusalem.

Forbudet omfatter også varer produsert, utvunnet eller bearbeidet av selskaper som har virksomhet i, eller utnytter naturressurser fra, okkuperte eller annekterte områder, uavhengig av hvor sluttbearbeidingen finner sted.

Det er forbudt å utføre varer med bestemmelsessted i de israelske bosetningene i Palestina eller de annekterte områdene Golan og Øst-Jerusalem, eller til selskaper som har virksomhet i disse områdene.

Kommentarer:

1. Israel har annektert områder på og ved Golanhøyden fra Syria i flere omganger. Øst-Jerusalem har vært annektert siden 1980. Disse områdene dekkes ikke av formuleringen «israelske bosetningene», og må inn i lovteksten.
2. Formuleringen «opprinnelse i» er en åpenbar innskrenking av regjeringens «skjerpede fraråding» fra oktober 2024. Vi støtter den belgiske formuleringen, slik den refereres i høringsnotatet kap 3, side 4. I merknadene, kap 15, side 16 forklarer høringsnotatet at varer som bearbeides i tilstrekkelig grad utenfor bosetningene, ikke vil rammes av loven, og appelsiner som presses til juice i Israel, holdes fram som en vare som ikke rammes.
Palestinakomiteen mener at loven må ha som ambisjon å bidra til å stanse Israels ulovlige utnyttelse av palestinske ressurser. Israelske selskaper har en omfattende jordbruksproduksjon på Vestbredden, spesielt i Jordandalen. Denne produksjonen legger beslag på store vannressurser. Palestinske bønder nektes å utnytte disse ressursene, og palestinsk jordbruksproduksjon lider under konstant vannmangel². Dette ranet av vannressurser strider mot internasjonal humanitærrett. Norge kan ikke vedta en lovtekst som strider mot internasjonal rett.
Et annet eksempel er utvinning av mineraler fra Dødehavet. Det israelske selskapet ICL henter vann fra det nordlige bassenget i Dødehavet, som grenser til okkupert Palestina. ICL bearbeider mineralene fra vannet i Israel³. Det norske selskapet Yara kjøper store mengder av disse mineralene til sine anlegg i Brasil. Det er fare for at dette blir lovlig slik Utenriksdepartementet foreslår lovteksten. Denne handelen er ulovlig, slik Palestinakomiteen ser det.
3. Stortinget anmodet regjeringen i juni 2025 å «*utrede og innføre et forbud mot handel og annen næringsvirksomhet med selskaper som bidrar til å opprettholde Israels ulovlige okkupasjon av palestinske områder*». (vår understrekning) Nå ser departementet bort fra dette ved kun å sette søkelys på varene, ikke de som har produsert dem.
Ut fra regjeringens anbefalinger fra mars og oktober 2024, har norske jordbruksimportører stanset handel med leverandører med produksjon i okkuperte/annektede områder. Dette gjelder også for produkter som disse selskapene har produsert i Israel. Det er dermed selskapene som rammes. Begrunnelsen for dette er departementets anbefaling fra oktober 2024, der det pekes på forretningsforbindelser framfor import av varer. BAMA opplyser til Palestinakomiteen at de, i tråd med regjeringens anbefaling, ikke importerer varer fra leverandører som har produksjon på okkupert område.
Vi ser på den foreslåtte lovteksten som en svekkelse av kravene til norsk næringsliv i forhold til tidligere anbefalinger. Det har de siste årene vært minimal

² <https://palestina.no/ny-rapport-vannkrig/>

³ <https://www.nrk.no/urix/yara-kjoper-dodehavsmineraler-av-omstridt-israelsk-selskap-1.17518725>

import av varer som er produsert i bosetningene. Det vil derfor ha mye større betydning om Norge gjennom sin lovgivning kan gjøre det mindre lønnsomt for de store israelske jordbruksselskapene å investere i produksjon på den okkuperte Vestbredden eller Golan. Dette vil ha stor betydning om Norges lovgivning får følge av flere land.

4. Palestinakomiteen vil her også peke på OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv og tilsvarende retningslinjer fra FN, som begge tar utgangspunkt i selskapenes økonomiske virksomhet.

Forslag til § 2:

§ 2 Forbud mot kjøp og salg av eiendom i de israelske bosetningene i Palestina.

Det er forbudt å kjøpe eller på annet vis erverve fast eiendom i de israelske bosetningene i Palestina, **eller i de annekterte områdene Golan og Øst-Jerusalem.**

Forbudet gjelder også erverv av aksjer, eierandeler eller obligasjoner i selskaper som eier, utbygger, forvalter eller finansierer fast eiendom eller infrastruktur som omtalt i første ledd.

Fast eiendom som erverves gjennom mottak av arv omfattes ikke av første ledd.

Kommentar:

Palestinakomiteen mener det er viktig å presisere at det skal være forbudt å erverve aksjer eller andeler i selskaper som investerer i eiendommer i okkuperte områder. Flere norske virksomheter, for eksempel Oljefondet, har eierinteresser i slike selskaper. Det må være eierskapet som er det avgjørende, ikke hvor stor eierandelen er, eller hvordan eierskapet forvaltes.

Forslag til § 3:

§ 3 Forbud mot å yte visse tjenester knyttet til oppføring av fast eiendom og infrastruktur i de israelske bosetningene i Palestina.

Det er forbudt å yte bygge- og anleggstjenester, ingeniørtjenester, arkitekttjenester, eiendomsmeglings- og oppgjørstjenester direkte knyttet til oppføring, renovering, kjøp eller salg av fast eiendom **eller utbygging av infrastruktur, overvåkings-, telekommunikasjons- og sikkerhetstjenester** i de israelske bosetningene i Palestina **eller i de annekterte områdene Golan og Øst-Jerusalem.**

Det er forbudt å bistå med finansiering av oppføring av fast eiendom og infrastruktur i de israelske bosetningene i Palestina eller i de annekterte områdene Golan og Øst-Jerusalem.

Kommentarer:

1. Høringsnotatet viser til FN som ber sine medlemsstater om «*not to provide Israel with any assistance to be used specifically in connexion with settlements in the occupied territory*». Dette må Norge ta alvorlig. Det er derfor underlig at departementet kun ser på tjenester knyttet til fast eiendom.
2. Flere israelske og internasjonale selskaper bygger alt fra jernbane mellom Israel og bosetningene til kommunikasjonsnett og overvåkingssystemer som gjør det mulig for Israel å overvåke den palestinske befolkningen. Slik utbygging er nødvendig for bosetningene, og like viktig som bygging av fast eiendom.
3. Finansielle tjenester må inkluderes i forbudet. Det gjelder banktjenester som kreditt, lån, forsikring, garantier og investeringsrådgivning, men også direkte bidrag fra norske borgere eller foretak.

Forslag til § 4:

§ 4 Forbud mot erverv av næringsvirksomhet med hovedsete eller produksjonssted i de israelske bosetningene i Palestina.

Det er forbudt å erverve eller utvide eierandeler i næringsvirksomhet som har hovedsete, **filial, datterselskaper og/eller** produksjonssted i de israelske bosetningene i Palestina **eller i de annekterte områdene Golan og Øst-Jerusalem.**

Det er forbudt å erverve eller utvide eierandeler i næringsvirksomheter som i vesentlig grad medvirker til Israels okkupasjon eller annektering.

Kommentarer:

1. Dersom det foreslått kravet om både hovedsete og produksjon i de ulovlige bosetningene blir stående, er det ikke vanskelig å omgå loven. Det vil være tilstrekkelig å ha en postboks i Tel Aviv. Det sentrale kravet må derfor være at produksjon, utvinning eller bearbeiding foregår i en bosetning eller i annektert område.
2. Loven kan få større betydning dersom den rammer eierskap i selskaper som selger varer til bosetningene eller de annekterte områdene. Vi oppfatter ikke at dette dekkes av § 1, siden den paragrafen ikke omhandler eierskap i selskaper, men den direkte varehandelen. Vi oppfatter det som selvmotsigende at det skal være mulig å eie et selskap om utfører ulovlige handlinger uten at det medfører straffeansvar for eieren.

